

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ

Метельська Н.Й.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка*

natametelska2@gmail.com

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства тероризм ототожнюють зі зброєю масового ураження, яка включає як безпосередній фізичний збиток жертвам, так і значний психологічний вплив на соціум. Сьогодні проблема психологічного тероризму перетворилася на справжній виклик глобальній спільноті. Основними характеристиками сучасного тероризму стали, перш за все, глобалізація масштабів терористичної діяльності та зростання чисельності терористичних рухів, особлива жорстокість і фанатизм, організованість і професіоналізм, а також використання новітніх технологій. Особливої ваги набуває і психологічний тероризм, а саме сукупність методів цілеспрямованого руйнівного впливу на психіку людини з метою реалізації інтересів агресора.

Звідси актуальним завданням психології в умовах війни стає забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості та суспільства і протидія психологічному тероризму.

Феномен психологічного тероризму аналізується у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, М. Гуцало, Б. Дженінса, В. Ємельянова, В. Жданова, В. Зеленецького, А. Ігнатенка, Р. Клайна, У. Лакера, В. Ліпкана та інших. Однак досі залишається чимало невирішених проблем у теорії психологічного тероризму, що потребує подальшого дослідження та систематизації.

У зв'язку з цим **метою статті** є розкриття сутності психологічного тероризму як засобу впливу на свідомість в умовах війни.

Методика та організація дослідження. Офіційне визначення поняття *тероризму* наведено у Законі України «Про боротьбу з тероризмом»: «Тероризм — суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [3]. Однак законодавство України не містить визначення феномену психологічного тероризму.

У вітчизняній психології є декілька підходів до розуміння предмета *психологічного тероризму* як *масової форми несмертоносної зброї*. Так, психологічний тероризм є сферою негативного впливу на особу, суспільство, державу за допомогою усіх видів інформації, а також діяльності тоталітарних релігійних сект з метою інформаційно-психологічного негативного впливу за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Результати дослідження. Психологічна зброя — засіб і метод професійного впливу на свідомість і емоційно-вольову сферу супротивника задля досягнення політичних (економічних, релігійних) цілей. Саме ця зброя є інструментом ведення психологічної війни — спеціально організованого масштабного психологічного впливу на суспільну свідомість. Психологічна зброя є засобом впливу на психіку людей в інтересах виконання певного завдання (у т. ч. бойового). На практиці сукупність цих засобів покликана формувати у психіці людини певні властивості для цілеспрямованого управління нею.

Потенційна психологічна зброя умовно поділяється на кілька видів [2]:

1. інформаційно- психологічна;
2. лінгвістична;
3. психотронна;
4. психофізична;
5. психотропна;
6. сомато-психологічна.

Найважливішою особливістю психологічного тероризму є те, що це нестертоносна зброя. Психологічна зброя реалізується в інформаційно-пропагандистських кампаніях, маніпулятивному формуванні індукованих станів і установок, зокрема, на неусвідомлюваному рівні [6].

Більшість нестертоносних технологій засновані на психофізіологічних механізмах дії і супроводжуються психотравмуючим ефектом. Застосування цих технологій має виражений соціальний посил: порятунок заручників і контроль масових безладів, особистий захист, арешт кримінальних елементів [5].

Нестертоносні технології значною мірою відрізняються від традиційних типів озброєння більшою гуманністю та вибірковістю впливу, зворотністю і тимчасовістю впливу. Роблячи людей небоездатними, водночас вони завдають мінімальної шкоди, забезпечуючи альтернативу [4; 7; 8].

Висновки. Отже, за результатами проведеного дослідження можемо говорити про те, що психологічний тероризм є складним багатоплановим явищем, яке має історичні, правові, психологічні, технологічні аспекти. Прояви психологічного тероризму постійно доповнюються новими високотехнологічнішими формами. Запобігання йому полягає у виявленні, нейтралізації, локалізації і мінімізації дії тих чинників, що породжують психологічний тероризм і сприяють йому.

На нашу думку, варто поглибити та розширити наукові дослідження феномену психологічного тероризму з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світової спільноти, включаючи у цей процес фахівців різних галузей знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаєв Н.А., Карпов М.О., Єфімов В.В., Хміляр О.Ф. Сучасний тероризм — причини і прояви. *Молода нація*. 2005. № 11. С. 34-55.
2. Алещенко В., Хміляр О. Психологічний тероризм як засіб впливу на свідомість соціуму та особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2024. № 58. С. 39-45. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.58.39-45>

3. Верховна Рада України. *Про боротьбу з тероризмом* (Закон від 20.03.2003 № 6384V). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 01.04.2025 р.).
4. Гбур З.В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_5 (дата звернення: 01.04.2025 р.).
5. Колесник І.М. *Новітні релігійні течії та рухи*. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. 152 с.
6. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с.
7. Hassan S.A., Shah M.J. The anatomy of undue influence used by terrorist cults and traffickers to induce helplessness and trauma, so creating false identities. *Ethics, Medicine and Public Health*. 2019. № 8. Pp. 97-107. <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2019.03.002>
8. Lewer N. (Ed.) The Future of Non-Lethal Weapons. *Technologies, Operations, Ethics and Law*. Franks Cass, 2022. 200 p.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТАВЛЕНЬ МОЛОДІ ІЗ РІЗНИМИ ПОКАЗНИКАМИ РЕФЛЕКСИВНОСТІ

Мирошник О.Г.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка*

elenamirosha@ukr.net

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, де комунікативні навички є ключовими для успішного професійного та особистісного життя, рефлексивність допомагає уникати конфліктів, налагоджувати ефективну